„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељи и то: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
за целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6. нов. од сва врсте оваких ситних слова, а за жигсе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене ру-

БРОЈ 90 — У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 3. (15.) АВГУСТА 1875. — ГОДИНА X.

ДАКЛЕ — „РАТ С ТУРЦИМА!“

Као што очевидци приповедају, кнез Милан је при повратку свом из Беча, на обали Саве дочекан са урнебеским усклицима: „дај нам рат с Турцима!“

Дакле сам народ хоће „рат с Турцима“, хоће да се једанпут подели мегдан међу Србима и Турцима, да се пође „на бој на Косово!“

Није првина, да је наданује, одушевлење народа погодило не само пречи, него и правији пут. Ако глас народа „под ведрим небом“ скупљеногa нађе одзива и у народној скупштини, што ће се за дванајест дана у Београду састати, то нема сумње, да ће се гласу томе Срби од последњег до првога, од колебе до престола морати поклонити и одазвати.

Ми смо с почетка сумњали, да ће се искра херцеговачког устанка разгорети до пламена рата „за ослобођење“ Херцеговине, Босне, и остали хришћански земаља на балканском полуотоку, не с тога, што неби то желили, него једно што нам се спољашња констелација није за то згодна чинила, а друго што нити смо у устанку видили вишега плана, ни у кнезова и влада у Србији и Црној Гори воље и спреме за рат с Турцима.

Пут кнеза Милана у Беч био је кадар и последњу искру уздања и наде у грудима српским угасити.

Је су ли сад београдски усклици само полицајна драперија и сценерија пута, која је намењена, да с једне стране пред народом застре ништавило бечкога пута, с друге пак стране да велесилама покаже, како је народ за рат, али како је влада кнежева ипак кадра била народне страсти стишати, и мир одржати, или је ово зајиста излив правог осећања, сталног уверења и озбиљног умишљајем народног — то ћемо видити, кад се састане народна скупштина. Ми ћемо за сад да предпоставимо оно, што би желили, а то је: да српски народ у Србији не осећа само потребу, него увиђа и „благовременост“ рата с Турцима.

Ми смо истина зебли са двога: једно, што су три веселиле, које сад владају ситуацијом Европе, по свима знацима за одржање мира у опште, а особито на истоку, где су многоврсни интереси испрекрштани, и од куд би се најлакше општи рат изродити могао; друго што нам се сумњив учинио постанак херцеговачког устанка, и поступак аустро-угарске дипломације, нарочито после далматинског пута.

Но ако је извор устанку српски, са удешеним вишим планом, или ако и осим тога ма и једна од српски државица вољна буде, да устанку прискочи, и да тиме и другу државицу у акцију увуче, то ћемо ми први бити, који ће се свом моралном снагом заузети, да се народ српски упусти у одсудни рат „за ослобођење и уједињење“ браће наше на истоку.

Кад аустро-угарска дипломација не би имала „скривени мисли“ према хришћанским народима у обште, према српском народу на истоку особено, кад јој т. ј. не би тежња била, да она с временом те земље и народе једно по једно прогута, морала би увидити, да је у интересу саме Аустро-Угарске, а нарочито Угарске, оснивање српске државе, која би била бедем чвршћи од Балкана противу инвазије и освојења руског на балканском полуотоку.

Она би морала и то увидити, да би томе најзгодније време било сад, кад су три велесиле у стању, самим дипломатским путем одбити свако туђе мешање у тај рат, и учинити, да се рат „локализује.“ Аустро-Угарска морала би и то увидити да јој у интересу лежи да српство с оне стране Саве и Уне не само од Турака ослобођено, него и изнутра слободно, истинито уставно буде, јер би не само тиме међа према Русији била шира од Дунава, и виша од Балкана — него би и развитак српског и бугарског народа на истоку у слободоумном правцу силно утицао и на унутрашње ослобођење и самог руског народа, а слобода већи држава и народа никад није мањима опасна, свакако је пак мање опасна од апсолутизма.

Аустро-Угарска требала би и то увидити, да је у интересу њени народа, да и саму спољашњу акцију, т. ј. ослобођење од Турске произведе тако звана слободоумна народна странка у Србији, коју погрешно називају „омладинском“.

Кад аустријски Немци то неће да увиде, то још и разумемо, јер Немци земље до дунавског ушћа, и црнога мора сматрају за своју домену, за своју област, и они осећају, у себи не само позива, него и снаге да засите свој тако звани „устрем на исток“, па и саму Угарску сматрају за своју „етапу“ на томе путу. Али да Мађари то неувиђају, или што је још горе, да живе у заблуди, да би они били у стању речене земље освојити, и народе на истоку прогутати и сварити, и што је још најгоре, да живе у обмани, да би и аустријски и остали Немци тај „источни кестен“ за Мађаре из ватре вадили — то је и чудно, и жалосно, и по њи саме кобно.

Мађарски државници и листови изговарају се понајвише тиме: да би тако звана слободоумна народна странка у Србији, кад би на крму дошла, и кад би се под њеним ауспицијама, под њеном руком основала већа држава српска на истоку, око своје бацила и на ову страну Дунава, Саве, и Уне, и да би ишла на разкомадање и разорење Угарске. Но то је само — изговор излика. Знају они, да снага српске државе неби довољна била, да Угарску обори и онда, кад овој неби Аустрија, па и сама Немачка за леђима стојала.

Задатак је српске државе на истоку. Она и тамо нема чинити даља освојења, осим до међе српске народности; и сама размеђа источни народа морају се регулисати по основима и на темељу слободне воље дотични. О Душановом царству, које би обухватило земље и други, па и сами сродни народа, као што је бугарски, данас Срби и неснивају; али не само да снивају о том, него и раде и радиће на том, да се на истоку у међама српске народности створи слободна држава српска. Срби у старо доба нису показали тежњу, да се државно шире на запад, и на рачун и уштрб Угарске. И предци наши овамо су дошли, да се одавде врате у своју стару постојбину. Ни год. 1848. Срби нису Дунав и Саву прелазили, да земљу освајају, него народ зато, да своме роду на помоћи буде, а поглавице и из друге политике. После тога нису Срби из Србије ничим делотворно подпомагали овостране Србе, и обмана је, што је и „Политикин“ дописник пре негде потворио, да се српска странка све донде држала, док је српска влада подпомагала, а да је сад поражавана с тога, што је она с нас скинула руке своје.

Њене руке нити смо кад требали, ни тражили. Та је странка и у листу, и на уг. сабору, и то пером и устима не једнога, него више њи уверавала, да неиде на одцеплење од Угарске, већ и за то не, што би несмислица била и помислити на могућност таког одцепљења крајева, у којима је већи део измешаног не српског живља. То би само руска снага била кадра произвести, а да се овој пут препречи, то би онда требало повлађивати, а не рушити бедем, који лежи у јачој, слободној држави српској на истоку. Од наше је стране и иначе, а сад у одсудном часу буди речено — и преко једног српског кнеза давано уверење мађарским државницима, да пламен источног рата не би заватио земље уг. круне.

Угарску би ми сматрали за бедем противу Немачке, и германства; и ако не би одустали од нами захтева народносне равноправности, и ако не тајимо, да се оснивања и укреплења српске државе на истоку надамо повољном политично-моралном рефлексу, одзраку и на саме народносне одношаје у Угарској, јер би то собом доносила сама потреба међусобне обране, — и пак нити би ми због тога на грађански рат помишљали, нити би Срби с оне стране имали ни воље ни потребе, залагати, и трошити физичну снагу своју ради Србаља, који се и онако исељавају, који би сеоба тек онда на исток струјила.

Кад дакле, или рецимо, ако поред свега тога, што мађарски државници немају ништа зазирати од „ослобођења и уједињења“ српског на балканском полуотоку, сад, кад је крма спољашње политике у њиној руци, ипак се испрече томе ослобођењу, и узхтену Србији и Црној Гори дипломатски, или и иначе руке везати — онда је очевидно, да се има посла с људима, који под „мирним развитком“ ствари на истоку не разуму поступно ослобођење хришћански народа, које се под турским притиском ни замислити неда, него вребање на згоду и прилику освојења ти земаља и народа.

Ако, и док тако стоји, то не би српски кнезови имали шта тражити у Бечу, него више на то освртати се, шта Русија мисли.

Русија, ако не мисли на освојења у Турској, а нарочито на пречења „српског ослобођења и уједињења“, морала би увидити, прво: да у њеном интересу лежи оснивање српске државе на истоку, не само за то, што би се тим југ за славенство осигурао, и једна две ли, славенске снаге више створиле, него и с тога, што би српска држава и њој послужила као бедем противу каквог злоковарног умишљаја Угарске и Немачке, која би Угарску употребила за своје предграђе. Русији би сад у власти било, Аустро-Угарску, и сваког задржати од мешања опасног или штетног по хришћанске народе. Она је данас господар ситуације у Европи. Пруско-Немачка морала би јој на истоку повладити, ако неће да се изложи опасности руско-француског савеза.

И то је управо једина светла, али и јако светла тачка у спољашњој констелацији, што Русија ситуацију овлађује. Сад се не може изговарати, да јој овај или онај смета, да хришћанским народима у толико — више се и не тражи — буде на помоћи, да свачију интервенцију, било у корист Турске, или у намери освојења, а нарочито интервенцију Аустро-Угарске препречи.

И то је оно што олакшава положај како Србији, тако и Црној Гори. Могуће је, шта више вероватно је, да Русија не само да неће дати миг рату, него да ће српске кнежевине од тога уздржавати. То може бити из бојазни, да се не изроди општи рат, који би сад можда Русији неугодан био, а можда из примисли будућег освајања за себе — али о томе нема сумње, да Русија, односно њен цар, и њена влада, не би смели симпатије балкански хришћански народа у искушење довести, или на коцку метути, било пречењем Србије и Црне Горе, било непречењем аустро-угарске интервенције. А ако је Русија са Аустро-Угарском сложила се у некој деоби Турске, то је истина оно, чега смо се бојали, и због чега се нисмо јако загрејали од устанка херцеговачког, или на последку и то би се смело ризикати, јер ако така погодба међу Русијом и Аустро-Угарском постоји, то би је не Србија и Црна Гора, него општа конфлаграција могла спречити, или осујетити, али би та општа конфлаграција из самог покушаја таког од стране Русије и Аустро-Угарске родити се могла, а то је баш оно, што би не толико Пруско-Немачка, колико Русија и Аустро-Угарска сад избећи желиле. Сва је дакле прилика да би велесиле остале неутралне, и само бдиле да рат остане „локализован.“ Турској се пак ни у најгорем случају не би дало, да Србију и Црну Гору освоји и покори.

Као што је Италија Наполеона III. тако би Србија и Црна Гора требале да Александра II. мету у процеп, да мора одобрити свршене чине, шта више да и започетој акцији повлађује, јер би иначе могла на истоку наступити метаморфоза, која би се за Русију, или бар за њену целокупност, и династију свршила с катастрофом.

Дакле „рат с Турцима!“

С тога ваља да својевољци са свију страна притекну Херцеговини у помоћ, док се у Србији не састане народна скупштина, или док Турска сама не закаже рат Србији и Црној Гори, или док иначе поступак турски Црну Гору не изазове у акције.

Црна Гора може сад у сваком случају рачунати на народ у Србији, и на сва српска племена.

У Србији пак неда се под данашњом владом, или под Мариновићем и његовом котеријом рат ни замислити, јер и ако би Русији више у прилог ишло вођење српског рата чрез ову котерију, ипак како њој сад рат не годи, и како би се овај од ње само морално изнудити могао, то би једино либерална странка у стању била не у прикос али и у наточ Русији рат одпочети и Русију морално принудити, да стоји на стражи, да не буде ничије, а најмање туркофилске интервенције.

Дакле: si omnes consentiunt nos non contra dicimus“ — ако се сви Срби слажу, и ми смо за „рат с Турцима“ — али за рат озбиљан, сложан и одлучан и нека Србија или Црна Гора, или обоје „абер“ даду, па и овостраним Србљима неће ни Дунав, ни Сава ни „Тиса“ сметати, да чине ону дужност, што јим закони не пречe, а које јим природа, крв, и човечност налажу.

Дакле — „Рат с Турцима!“

УСТАНАК У ХЕРЦЕГОВИНИ.

„Нар. Лист“ доноси особите вести о устанку херцеговачком ове:

Метковић, 4 августа у 9. сати 40 часова п. п. — Турско варварство нема краја. Турци сјеку и горе све што находе; обезчашћују цркве и оскрвњују хришћанске жене. На тако варварство усташи разјарени, окупљају се на Брстанице у великом броју. Сукоб не далек. Не достаје им оружја и џебане. Помозите браћо!

Вргорац, 5 августа у 6 сати 30 часова прије подне. — Турци Љубушани на Хуму поразили рају мноштво обитељи херцеговачки провали к нами. Хришћани, који су оружани, приправљају бранити се.

Вргорац, 5 августа у 7 сати прије подне. — Ноћас Турци упалише две куће у Пробоју. Множина нејачади прибегава у Дусину. Хришћани Грабовчани, оружани, уметеризили су се.

Дубровник 5 августа у 8 сати пред подне. — Неколико усташких чета креће се тик наше границе, циљајући на Требиње. Жене на хрпе преносе што могу спасити у Жупу, Осојник и друга наша мјеста. Каже се, да су усташе јучер убили два кнеза, пријатеља Турака. У Чепикуће и Точиоиик усташе одпремиле около 600 жена, стараца и деце, да могу слободније радити.

Дубровник, 5 августа у 9 сати у вечер. — Усташе запремише манастир Дужи, обступише Требиње прекинувши саобштаје, и навалише на село Згоњево, које, кажу, да је у пламену.

Стон 6 августа у 8 сати и 50 часова пред подне. — Јучер Турци у броју од 162 навалише на село Бурмаци, два сата од Столца. — После жестоке битке бијаху одбијени од само 42 Хришћана. Оставише два мртва. Од наших Мате Парац би рањен.

Метковић, 6 августа у 10 сати пре подне. — Политичка власт не даје оружја усташам овде прибегавшим, који би желили повратит се, да бране своја огњишта. Провидите. На Дреновцу жестоко се бију.

Котор 6 августа у 12 сати и 50 часова. — Народ бокешки одушевљено учествује херцеговачкоме устанку. Јуначких чета Кривошијана, Леденичана Ублијана, Оравчана, Мајница, и осталих граничара одпутова браћи у помоћ. Грбљани и остали чујемо да се договарају. Црногорци кажу да су на оружју сви. У Котору већ не силазе. На прешу насадише брзојав, и направише пут из Цетиња до Грахова. Данас је вест да су усташе обколили Требиње, а држимо да су баш тамо и наша браћа.

Метковић, 7 августа, 12 сати 35 часова после подне. — У среду Турци поражени више Столца. Једна сатнија Турака насечена, друга предала оружје. Код Требиња Турци побијени.

Загреб. 7. августа у 11 сати п. п. — Загребачки добротворни одбор послао је данас страдајућим Херцеговцем прву хиљаду форинти, сакупљену ове седмице.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Најес винер Тагблат“ доноси чланак, који ће по свему бити инспирован. Чланак наглашава евентуалну нужност *интервенције* Аустро-Угарске у побуњеним крајевима. Вадимо одатле следеће:

„Ми држимо, да се Аустрија прилагодила с мисли о *интервенцији* у свом рођеном и у европском интересу. Турска ће тумачити нашу интервенцију као непријатељску, и било би смешно, кад би се хтело тврдити, да иста носи на себи карактер пријатељски; ал' и Турска ће уступити пресији велесила и мора ће рачунати са становиштима, која су владе признале као меродавна. Ради се о томе, да се устанак показује, да се одгоди велика катастрофа, која би једним махом разрушила турску државу и изазвала опасне европске заплете. Одпор против чинова увек је Аустрији шкодио. На истоку идимо на сусрет догађајима и гледајмо, да да им дејство тиме ослабимо.

Неће се чекати, док Албанија буде у пламену. Ако би се устанак и на Босну протегнуо, онда ће можда Аустрија се принуђеном осећати, да пређе преко границе са две дивизије. Заузме ли Аустрија те позиције, онда ће се с Турском преговарати о реформама, о умалењу порезног терета. Ми некажемо, да интервенција мора посљедити и да ће посљедити; ми говоримо само о евентуалностима, које се могу сматрати, као мање више у изгледу.

Је ли једном посљедила интервенција, онда ће Аустрија позвати на савет своје интересе и своје моралне обвезе.

Ми смо покушали, да нацртамо першпективу, како се сад гледачу указује. У току је акција, која је за исток важна. И на истоку иде Европа на сусрет новом развоју и Турска не може остати поштеђена од модификација, почем су скоро све државе на континенту најрадикалније промене морале искусити на себи“.

— Из Задра пишу **„Нар. Листу:“** Премда се не можемо радовати вестима, што нам долазе из Метковића и Вргорца, ипак брзојави из Дубровника и Котора веома нас веселе. Код Њења около Требиња, па уздуж све дубровачке границе, Бог и срећа јуначка прате нам крвну браћу. Освојење Дужког намастира, обступање Требиња, запречење саобћивања, навала на Згоњево, то могу бити знамените победе бориоца за златну слободу, против полумесечном варварству.

Ако икада, Европа која се слободном и просветњеном назива, има сада доказа турске окрутности и дивљачине; сада може видит докле сме турско дивљаштво допрети. Наши брзојави и дописи у данашњем броју сасвим јасно говоре. Турчину ништа није свето: пали села; сече и гори све, што налази; обезчашћује цркве; оскрњује жене — ево у мало речи сва његова повест, особито од кад је устанак започео.

Камо среће, да би усташам приспело мало помоћи! — По вести што долазе и по ванських новина, тежко ће бити да кнез црногорски узмогне држати народ на узди; паче цетињски дописник знаменитог Аугсбурског листа чуди се, како је Никола могао Црногорце досада зауздати, а да браћи не похите у помоћ. Ми се надамо да се јуначки кнез унапред за то ни бринути неће, особито кад буде видио устанак, ко што већ може видити, около саме Црне горе. Бечке новине, навлаш оне које се безуспешно силују, да би устанку сваку важност отеле и да многе ствари истините крсте „швинделом“, биле су лажно просуле глас, да је Никола продао своју неутралност. Бечка поквареност, богу хвала, још код нас не влада! Црној Гори је доказати да неће ни одсад!

Што нас много занима, јест један допис из Београда новосадској „Застави“, који баш потврђује све што смо рекли, кад је Мариновић жалибоже дошао на министарство. Дописник зове Србе у помоћ својој браћи; говори додуше да је пук српски необично узрујан, да мисли, да је и за Србију хора дошла, па да би народ најсилнијим одушевљењем прихватио рат проти Турчину; али влада слаба и омрзла народу! Полуслужбени „Видовдан“ говори да су у Херцеговини то само „мјестни изгреди,“ а Бечке новине да је кнез Милан с приватни разлога похитао у Беч. Ми би желили да се народ не завађа за *умним и лојалним* дипломатизирањем своје владе, већ да храбро и одушевљено следи нагону своје савести и свога срдца!

„Нова сл. Преса“ пише по одлазку кнеза Милана из Беча овако:

Кнез Милан од Србије као да није оставио Беч у најружичнијем расположају. Истина он се креће одавде као сретан младожења, ал' он овде није просио само руку господичне Кецкове, већ такође и милост аустријске владе, а ово последње, вели исти лист, није тако сретно било, као прво прошење. Каже се, како је гроф Андраши потанко с кнезом разговарао и на знање му дао, да ће се Аустрија према устанку у Херцеговини по све пасивно владати, ал' да никако није вољна да ма како подпомаже српску освојачку мисао. Које то, које што су три велесиле царске за време његова боравлења у Бечу изјавиле порти да сматрају угушење устанка као искључиво унутарњу ствар Турску, све то морало је кнежеве наде јако утући.

Кнежев пут у политичном погледу био је дакле безкористан. Колко је то зловољно, може се помислити, кад се стање у Србији у рачун узме. Земља се налази у највећој узрујаности, и идеја великосрпске државе добива све више и више присталица. Странка Карађорђевића употребљује тај расположај, да прави непријатеље влади. Она пребацује истој, да нема појма за смерове српског народа и да стоји збуњена и кукавичка према великом народном задатку. Таке се обтужбе у народу примају и кнез ће Милан на повратку свом затећи жешћу опозицију но икад досад.

Он сам у том погледу не одаје се обмани каквој. Каже се, да се изразио, да ће он још пасти као жртва свог мирољубља. У дипломатским круговима утврђује се мисао, да путовање кнеза Милана у Беч мора његову владавину потрести, уместо да је утврди на дужа времена. Срби жедне за подпуном самосталности, и мисле да је сад куцнуо час судбине, кад у Херцеговини звижде тамо-амо и гору села. Ако их кнез Милан не поведе у бој против Турака, то би могао једног дана — о том као да је и он сам уверен — уступити место Карађорђевцима.

Ми држимо да ће у нашем спољашњем звању за Миланом канути једна дипломатска суза, ал да се неће ни прстом маћи, да њега одрже. Каже се, да већ за тај случај постоји неко споразумлење између три царске силе, које отвара кнезу Милану не баш врло угодну першпективу, да би га пустили с грацијом да падне. Ми би то нашли да је сасвим природно; јер кад није у стању да одржи ред у својој земљи, онда нек путује, као што је било са старим Милошем. Само Карађорђевић, који би дошао на престо са израженим програмом српске будуће државе, још би мање дао јамчевине за мир на истоку. Ми незнамо, које мере мисле три царства онда да предузму, да прогоне олују са балканског полуотока. Из Париза нам се јавља, да је свакако постарано и за догађај српске револуције, која би прекорачила границе кнежевине и хтела бацити буктињу у друге провинције турске државе, који би догађај био од Аустрије у свези с Турском на мир у упућен. Ми ћемо бити тако слободни, да посумњамо мало у истинитост те вести, и ако долази из врло добра извора. Интервенција је свакако непријатна ствар особито у Србији, где се може слутити збиља очајнички одпор и где би напоследку Аустрија само за Русију радила. Наш извештач сам додаје, да би се овде само у крајњем случају одважило на интервенцију, јер се врло добро знаде, да Русија иде за својим сопственим плановима. Руска је политика пак свакако противна том, да кнез Милан ступи на чело нове српске државе, јер га сматра да је сувише незнатан за ту улогу; ал' она неби никако пречила, да се оснује југославенска држава, која би обузимала Србију, Босну, Херцеговину и Црну Гору и која би стојала под протекторатом Русије, тим мање, што она има у приправности већ једног кандидата за будући српски престо у лицу Никице, кнеза црногорског.

Аустрија би могла дакле, кад би се у Србији умешала, учинити то само у тој намери, да *осујети* оснивање велике српске државе на нашој јужној међи, т. ј. да осујети решење источног питања у руском смислу, и зато нам није јасно, како се наша и руска влада могле сложити у погледу аустријске интервенције.

Или се ваљда мамак анексије и од руске стране истакнуо? Ми се не бринемо да ће Андрашији боље пријати то јело, кад му се пружа са северо-истока, него кад му се указује са југа. Анексија једног дела Херцеговине могла би у последњем случају одштетити Угарску за опасност, у коју би дошли њени српски крајеви са оснивањем великосрпске државе, и угарски и целокупне монархије интерес може наша политика само онда очувати, ако остане на свом досадањем путу.

Што ничу толике слутње и вести, којима служи као предпоставка пропаст турског господства, то је за порту слабо ласкаво. У толико јој је журнија опомена, да поврати ред у Херцеговини. Могло би се рећи, Турској је у дужности не само према себи, већ према Европи, да оконча устанак. Пође ли за руком са преговорима, као што се у Цариграду још једнако нада — добро, тако ће се крви уштедити. Ал' би још боље било, кад турска влада неби оклевала више, него употребила крајњи напор свој, да усташе побије с оружаном силом. Јели једном угашена ватра у Херцеговини, онда ће се умирити узрујани духови у Србији и Црној Гори; конјектирана политика, која сад дети као поплашена совуљага, повући ће се испред јасне сунчане светлости мира, и кнез Милан неће истина раширити границе Србије, ал ће остати на престолу и неће га у његовој сватовској радости сигурно узбуњивати помисао, да на Босфору имаде један, који је над њим“.

ДОПИСИ.

‡ **Београд** 31. јула. (*Долазак кнеза. Турски телеграм. Избори.*) Овог часа кнез је дошао. Два дана се говорило о некој демонстрацији, која сенмала предузети. Слушао сам позитивна уверавања одличних грађана, да је и свиона застава готова, коју ће грађани ђоја кнезу предати. На тој застави стоји Душанов грб са слови *„Ево рата с Турцима“*. Али ја сам непрестано зебао, да из тога неће бити — ништа. Наши људи нису за демонстрације. Томе су вични само Чеси и Словенци. Ми смо амо изнурени дуготрајним апсолутизмом, бирократија је исисала срч у народном телу. Овде је и сама уставност још нешто накаламљено, још и сад има више земљишта за револуције и протеривања са престола, него за јавну уставну борбу. Народ је листом за акцију. Београд се таласа, а Србија, шумадија бије бурним валима нацијоналног одушевлења далеко преко обала „нормалног положаја.“ Па ипак кнез је изишао на обалу; народ је, колико га беше, ћутао, шегрчад су крештала своје облигатно „живио“! Само под конаком искупило се и „штеловало“ (незнамо како их полиција није „предвидела“) до 300 својевољаца вичући из гласа: „Живио краљ српски!“ „У бој!“ „На Турке!“ „Дај нам рата“ и т. д.

Но колико је било разлога за демонстрацију, још више је оправдано што је није било. Демонстрацију почињати има смисла само онда, кад има наде да ће се њоме ма у колико успети. А ове наде нема. Ко се могао надати, да ће кнез прихватити војну, кад из Беча долази? Ко би могао замишљати, да ће се развити таковачка застава после разговора (и то, као што бечки Турци изјављују „врло поверљивих“) са Теребешким грофом? Ко се могао надати, да ће „вереник“ тргнути сабљу из корица и поћи на крваво разбојиште? Ко могаше мислити, да ће се вермати народну вољу онде, где се титра са народном мисијом Србије, и где се иде у Беч ради целивања ручице госпођице Кечке у оном тренутку, кад браћа Херцеговци бојадишу крвљу косовске освете валовиту Неретву?

Знало се или се бар могло предпостављати, да од демонстрације неби било никаквог позитивног успеха. Али није ни то случај. Народ и неће да демонстрира. Огорчење је превазишло корито народног стрпљења. Та није ли у опште бечки пут, просидба и прстен кнежев најцрња иронија на задатак Србије? Не значи ли то *подсмевати се* српском уједињењу и ослобођењу, кад кнез нема друге прилике да се жени, него баш онда, кад је народ плануо да се бије?

Кајмакамија која управља кнезом, водећи га клизавом ставом пркоса према народу, шпекулише врло добро. Знаде она зашто га је водила у Цариград, зашто га је лагала да ће добити Зворник, а после не доби ништа; зашто га вођаше непрестано у шетње по Јевропи; зашто је одгурнула од престола све пријатеље династије; зашто га је навела да распусти скупштину; — најпосле зашто му натури ову несретну женидбу.

Доста, да је народ до крајности озлојеђен и реакција је добро прорачунала, кад је у ово доба и оваку женидбу произвела. Њезина циљ је да компромитује династију. Женидба кнежева најсјајнији је успех њезин.

Најодсуднији приврженици династије почињу губити наду, да га је могуће изчупати из вртлога, у који га је реакција одгурнула.

Шта хоће пак влада? Мисли ли она на акцију? Чеда и — акција! Садашња влада спада у реакцију у толико, што ради по мигу њезиних шефова, али ради врло невешто и збуњено. Ја сам уверен да ни сама влада не зна шта хоће. Запитајте ма кога: „шта хоће да буде?“ одговорите: „док дође кнез!“ Кнез је дошао — quid nunc? Ја не могу да верујем шта више ни то, да је Богићевић за акцију и да ће, као што говоре, кнеза саветовати на тај корак и у противном случају поднети оставку. Једном речи влада не зна шта хоће. У Србији дрма Мариновић. Решили се ма на коју страну — његово је масло.

Пуних 10 дана бавио се овде у хотелу код Париза један миралај турски. Зашто? Није ли то тај турски комесар? Не знам; али знам то, да му је власт дала пратњу и да је отишао у Ћуприју и у Крагујевац.

То је такав исти скандал, као и онај, кад је Мариновић пустио и дао пратњу аустријским официрима, да „проуче“ Србију.

Данас је право из Цариграда стигао телеграм од великог везира адресиран на кнеза. Ова депеша није ни шифрирана. У њој се пита: мисли ли кнез одржати неутралност, и ако мисли, онда шта значе оне демонстрације народа и новина против Турске? Велики везир овим очевидно *изазива* Србију. Шта ће се одговорити? Не знамо, јер не знамо хоће ли до сутра и садашња влада остати. Али је тек изван сваке сумње, да ће се Србија тек на тај начин можда оружано уплести.

Јуче је стигла амо депутација одличних људи из Старе Србије, питајући: шта ће да буде? хоће ли Србија ступити у акцију? Одговорено им

ЛИСТАК.

КАРНЕВАЛ У РИМУ.

(У пријатељским писмима).

VII.

(Свршетак.)

Кад се та велика сведена капија отвори, онда видиш улаз на три лађе грађен, стубовима као каква базалика подељен, то је по нацрту „Сангаловом“. Двориште је четвороуголно, свуда унаоколо је ходником и стубовима, доњи део палате с провиђен; на западној страни се такође један пролаз налази, који у врт води.

Вредно би било изнутра ту зграду провидити, односно њену главну дворану из које се на тај балкон излази, као и другу мању дворану, која је декорирата и сликама знатних вештака окићена, али смо промашили ако не дан, а оно доба у ком је публици дозвољено разгледање изнутра. У осталом нама стоји на расположењу познато нам сретство: уображење, којим и противу забране њихове ипак видети можемо. Како се већ сумрачак вата то се морамо спремати скорашњем растанку нашем, будући да обоица имамо североистоку ићи то ћемо заједно у друштву ићи, пак ћемо ходећи тамо у образити себи да идемо у Фарнежеву палату, те ћемо као публика што желимо видети.

У овом се здању налазише некад, знамените Антике, као фарнежев Бик, Херкуло, и Флора и друге; а како је ова палата, у насљедије Напуљским краљевима доспела, то су онда те поменуте антике у Напуљски музеј однешене, а остале су од боље вредности Енглезима по скупе новце продане.

Сад уобрази себи: да смо кроз онај споменити пролаз прошли, те свраћемо ходником на лево, и корачамо широким мраморним степенима који горе на спратове воде, и да дођосмо десно до једног полоја (почивке) са ког се на једно мало побочно двориште кроз стаклена и велика врата изићи може, ми не ћемо тамо излазити, него ћемо кроз та стаклена врата гледати и видети те многе делове поједини лепи, али покрхани антика, као Јупитерову главу, разне ноге, руке, маске, лавову главу и различите орнаменте; кад смо те мраморне остатке видили, хајдемо даље т. ј. горе овим степенима, те смо дошли на широк ходник првога боја, ми ћемо на лево; ту нас домаћи служитељ у црном и чистом оделу обучен поздравља, и у овај опет на лево ходник упућује, где су у сву дуж овога ходника, неке црвене клупе, из доба папе Павла III поређане, те клупе личе на оне, које се по нашим декојим старим берберницама још видети могу, које дању публици или онима кои дођоше да се брију или косу шишају седењу, а ноћу кад се отвори, шегрту или калфи берберском као кревет служи. Кад смо овом ходнику на крај приспели, онда свраћемо на десно опет у ходник, где нас један учтиви служитељ на један улаз с' леве стране упућује, надајући се да ћемо га по излазку нашем по обичају наградити. Кад смо предсобије прешли, долазимо у једну дворану у којој су уз дуварове бели стубови приљубљени, а урес како стубова, односно њани капитела, тако и остале цирате ове дворане, у мерено и укусно су позлаћене; дворана је свод на високо грађена.

У дворани ван неколико чисти улазни канапета који гледаоцима за одмор служе, и четир стола од разбојног и лепог мрамора уз дувар намештена ништа више нема, с' тим опет више налазимо, кад на леп свод ове, због три велика на западној страни прозора, видне дворане погледамо јер видимо најбоља и најизврснија дела чувеног сликара „Anib. Caracci“ у фреско поред обилни и лепи архитектонски украса изведене слике.

Ко жели да позна снагу и вештину споменутог вештака, тај ваља да дође амо, и да сопственим очима види изврсно замишљене и изведене, ове митолошијске слике, јер су ово без сумње најизврснији производи ума и најлепша дела руку заслужнога А. Карачија.

Слика, које спомена и особите пажње заслужују има петнајст.

Прва и највећа му је слика на плафону горе која представља тријумф „Бака и Ариадне“ како се на златни коли воде, њена кола два јарца, а његова два тигра вуку, а по једно дете кочијаши један у ваздуху летећи аморин Ариадну крунише а три напред летећа суде носе; напред и натраг увеличавају тај тријумф сатири, тритони, јарци и магарци и сви остали бакови и Ариаднини обожаваоци, да како да се ни приликом тога тријумфа на благоутробије заборавило није, јер су многи у томе друштву у разним сосудима и разне ђаконије и пића упртили и носе; друга слика овој с' леве стране, „Пан“ приноси козију вуну на жртву, у ваздуху приказаној Дијани; трећа с' десне стране, „Меркур“ с' трубом доноси „Парису“ јабуку да њоме лепоту једној од Богиња досуди.

На пригиби свода, која дувар и плафон спаја а из над врата пада нам у очи слика „Галатеа“ на мору представљена, Нимфама, а чувањем тритона у пратњи поменутих преважа се преко мора; један ју Аморин из ваздуха стрела, један напред а други од натраг лети, а два доле поред делфина пливају. Овој слици с' десне стране: „Луна“ грли спавајућег „Ендимиона“ за овом трећа слила, једнооки „Полифем“ свира, да свирком Галатеу за своју љубу придобије, изнад ове „Аполо“ краде „Хијацинту“, за овом долази „Херкул“ и „Амфала“; овој сљедује на своји „Аурора“, те од ње украденог „Цефала“ грли и милује (ову слику, и Галатеју изводио је по нацрту Ан. Карачија, његов брат Лудовик Карачи) онда долази како „Архизо“ свлачи и изува Венеру, за овом опет долази Полифем како се баца каменом за бегајућом Галатејом и Ацизом која за овог последњег што наши веле ускаче, (ова, и пређе поменута слика Полифема, на преким сводовима дворане, ради симетрије постављена) изнад ове Јупитеров орлов краде „Ганимеду“; овој сљедује слена она кад Јуна заробним појасом Венере опасана долази мужу своме Јупитеру, овај појасом очаран, и разњежен управо заљубљен у њу, позива ју к' себи ближе, пак то и делом чини и привлачи.

На преким дуваровима, с десне стране на Пегазу лети „Персео“ да из опасности ослободи, на

је: „док кнез дође, видећемо!“ Све та иста песма. Мени је само једно чудно. Полиција сад пропушта овдашњи „*Исток*“, да отворено агитује за рат. У њему угледају света чланци, какви би досад и судовима били проглашивани за „револуционарне.“ Одкуда овај напрасни „либерализам“? Ја мислим да је и то израз њихове збуњености, која их чак тако далеко гони да званични телеграм из Беча бијаше фаличан. Помислите, они јавише, да је испрошена кнегиња Решка, а после опровргоше то и постаде — Кечка.

„П. Лојд“ и други неки листови донесоше вести да је кнез пошао у Беч нарочито због тога, да потражи помоћ против радикалаца т. ј. „партаје Ристићеве“, као што се пештански Жидов изражава. Можда „П. Лојд“ мисли тиме да чини услуге Андрашију, који би по томе имао снажна утицаја на развитак унутрашњи ствари у Србији, а могуће је и то, да је овај лајбжурнал, грофа са „балплаца“ добро информисан. Ми знамо само једно да начеоне разлике међу „Ристићевом“ и „Грујићевом“ странком нема и да једна и друга нианса либералне странке мора пре или после доћи на владу, ако се не мисли Србија политички сахранити. Околина кнежева томе је противна. Али кад је краљ Ђорђе напоследку прибегао републиканцу Трикупу, и кнез Милан неће моћи дуго у пркос вољи народној држати на влади људе, које народ неће. Херцеговачки устанак тако је од грдног значаја, да је управо смешно и грозно, ако у тим тренутцима управљају Србијом тим Пијемонтом, тако сићушни људи као што је „филолог“ и „финансијер.“

Још неколико дана па ћемо видети шта се намишља предузети. Ако се влада заузме за својевољце, којих има овде до две хиљаде, онда се рачуна са могућношћу акције. У опште се држи да влада не мора формално одмах објавити рат, али може побунити Босну; тим пре, што је Дервиш паша сву војску из ње извукао. Мисли се да 1000 својевољаца може дићи устанак у Босни. Хоће ли влада томе на пут стајати.

Пођите кроз Београд и у свакој улици видићете по некога, који носи јатаган и пушку. Све се то спрема, мало и велико. У унутрашњости у Шумадији и Мачви одушевљење је безмерно. Свуд се купе прилози и образују легије. Овде се уписују код ђоке Влајковића. Воље је и сувише; само још средстава.

Гласови из Херцеговине према оригиналним телеграмима у „*Истоку*“ добри су. Раја се држи ма да нема средстава. Шта више она још и *напада*. Херцеговачкој браћи долетеше у помоћ соколови из Црне Горе и Кривошија. Требиње истина није још освојено, јер немају топова. Само је данас један немио брзојав стигао: да су наши код манастира Дужи поражени и да је погинуло Турака 11 а наших 39 због тога што Турци имају остраГуше а наши све неке старе шоце. Но то је мали пораз а после то се може и предвидети, да где има победе мора бити и пораза.

За три дана избори ће се предузети по целој земљи. По свима извештајима акције владине стоје врло зло. Шат скупштина изазове обртај и у унутрашњем и спољном политичком положају Србије

То је још жеља родољуба.

‡ **Београд** 2. августа. (Изгледи за акцију. — Избори.) Ситуација је за сад такова, да има двојином више разлога за акцију него против ње. Засад се Србија неће умешати формално. Али то је већ довољно, да се својевољцима не пречи, да прелазе границу. А својевољаца има досад преко 4000 хиљаде.

Данас је стигао телеграм, који сам одмах и вама опремио. Види се из њега, да је већ и у Босни поносној почело кипети.

Овде је одушевљење ужасне размере обухватило. Очевидци јамче, да ни 1862. године нису вали народног одушевљења тако високо допирали. Народ је сав листом за акцију. А кнез? Пред њим стоји алтернатива: *или да се упусти у акцију или да се изложи несумњивим евентуалностима катастрофе изнутра.*

За сад се зна само то, да је кнез дошао с пута врло љутит, и да није ненаклоњен акцији. Досад га тиштн само то што би се у томе случају морао приволети другим људима.

Влада и полиција не пречи ни у колико природни развој народне узбуђености. И полиција и народ у одушевљењу не уступају. На све стране говори се само о рату.

Глас да је велики везир управио на кнеза отворени телеграм у смислу, као што вам јуче јавих озлоједио је све овдашње кругове. Мисли се да ће и сам кнез, као што је Михајло обичај имао одговорити вел. везиру да се обрати на његовог министра, ако што имаде. То би био достојан одговор!

Из Видина јављају, да је тамо револтирала турска посада, којој су биле плате из Цариграда послане амо, после телеграфским путем поискане натраг „пошто их држава треба“.

Разноси се глас да је у Сеници на граници од Турака убијен капетан Мићић, али се не обистињава досад.

Из Ваљева чудно телеграфишу, но о томе други пут.

Врли родољуб овдашњи Мита Паранос који је сам из свог џепа опремио у Херцеговину преко 150 својевољаца, при опремању несретно је ранио из пушке једног својевољца, који је од ране умро. Заиста фаталан случај. По закону он је ухапшен ма да је извесно да ће га судови прогласити за невина, јер му је и рањени опростио.

Сутра су избори. Нема сумње да ће бити жешће него на прошлој скупштини. Не може се управо предвидети шта ће се из овога излећи. Место адресе вере да ће просто искати од министара оставке.

Проноси се глас, да све зависи од избора. Ако би влада победила неће бити ништа од акције. Ако би пак народна странка извојевала већину, онда се та скупштина не би више ни сазивала, него би се одмах за пет дана сазвала велика народна скупштина, којој би се ставило питање: мир или рат!

Ма које побуде руководиле владу и кнеза народ би поздравио овај резултат. Кнез Милан може заборавити успомене, које му је околина изазвала, само под Таковачком заставом.

Из Херцеговине победни гласи.

мору а за стену гвозденим омцама и ланцем закована „Андромеду“, на противном дувару, „Перзео“, силом и чаром медузинине главе скамењује „Финеја“ и његове другове. Ове две слике као и слике равни предела изнад прозора веле да је већином и Доменикино радио; за прве две верујем, остале пак сумњам.

Остале мање митолођијске слике, које су између споменутих понамештане, у жутом и пепељавом тону изведене, и оне би заслужиле више пажње, како због умишљаја, тако и због хармоније коју осталима чине, пак и сама целокупна декорација ове дворане, пружала би нам примера и науке за укус. —

Наше уображење којим смо се овом приликом у дворани тој послужили, користило нам је бар толико: да смо ½ лире уштедили, коју би послужитељу дати морали, као и оном првом, ако би вољни били и велику дворану разгледати и на онај велики балкон напоље изићи. У дворани великој осим неколико велики слика, имали би врло красан плафон, по нацрту М. Анђеловом у дрвету изведен видети, који се укусом и лепотом својом, макар којим, који се у каквој знаменитијој цркви у Риму налази.

Кад смо били на пијаци „Farnese“ заборавио сам ти напоменути, да она улица која к северу води, и која разна имена као: „Via di Monterrato“ Via dei Banchi Vecchi“ и т. д. носи, она води право к чувеном мосту „С. Анђело“ који као посредник између вароши Рима и Ватикана служи; у тој улици има и једна из петнајстога века шпанско-народна црква и уточиште за исте, у тој је цркви и једна лепа слика А. Карачија.

Да нам је време још послужити хтело, отишли би смо са поменуте пијаце малом улицом к југу доспели би на брзо на трг „Capo di Fero,“ ту би нашли и једну палату под истим именом које од имена једног кардинала, који је ту палату градити дао долази, ту ако ништа друго, имао би једну прилику више уверити се о томе: да све оно што је знаменитије, лепше и боље, то је све својина римске поповштине била. Та је палата подражавана нацрту, ког је Рафајило за своју палату предуготовио. И у тој би палати једну збирку слика имали видети, пак и једну малу колекцију Антика између којих особита спомена заслужује седећи Кип Аристотелов, за који се мисли да је из веште руке и испод грчког длета изишао. У осталом може бити да те и неби познавање Аристотела занимало, јер за цело неспадаш у то друштво мраморни и ледени философа грчки.

Нашим уображеним разгледањем Фарнежеве палате доспесмо ево већ до Корза где је већ и ову војску валда помрчина уморила, те је јако проређена, а видим да и тебе канда иста помрчина кући гони. Опрости ми дакле што те нисам данашњим даном карневала умео боље задовољити, и надај се да ћу у будуће више полагати труда около твога задовољавања у Риму; а сад путуј с богом и срећно, ја се надам да ћемо се сутра опет видети.

„Addio.“

Резултат гласовања показао је да је Балтић добио 109 а Месић 107. гласова. За првога гласаше сав Пакрац и сва околина пакрачка, изузевши једног пакрачког грађанина и чиновништво, којим су сви по налогу с' више морали гласати за Месића, дакле без уверења. За другога пак гласаху чиновници и опћина кутинска, која се слепо повела за својим попом и Штајном, што овога није познавала, те тако и ту без уверења одоше 83. гласа на Месића. Али и Кутинчани, ма да су сви католици, неће више слепо поверавати овоме и ономе, бар смо ово од више њих после избора чули.

Неће згорег бити, да неке мемоаре са избора овде у кратко обележим. Тако на прилику примети Балтићева странка, да су неки од кутинских бирача били веома млађаног изгледа те по свој прилици подметути у место правих бирача, који су ваљда били спречени болешћу или другим каквим прешним послом на биралиште доћи. У сумњи се и непреварисмо јер после избора чуо је један бирач Балтићеве странке ђе се два кутинчана разговарала евако: „Јозо! у место кога си ти гласао?“ „У место Валека,“ одговори овај. „А ти?“ „У место Ороса“ беше одговор. Овоме нетреба коментара, особито кад се зна, да је Валек човек од 45-50 година а овај што је место њега гласао имао је једва 20 година.

Даље су двојица наши свећеника доказали да у некојим мјестима нису сви ни пописани за бираче; премда притежавају право. Но ово нека служи нашим свећеником за савет, да при попису још треба на свашто опрезним бити.

Још некоју ријеч о програму г. Месића, кога је Штајн позвао да дође пошто има сигурних 186. гласова, дакле огромну већину. Г. Месић је веома красноречив, и говорио је читав сахат. Али његове ријечи нијесу нам се допале особито када говораше о спојењу Далмације са двојном краљевином. Ту не чусмо, да у Далмацији имаде и *Срба*, већ само „она браћа наша Хрвати Далматинци.“ Једном приликом спомену српско име, и то баш када говораше о вероисповестима, да ће их подједнако заступати. Ту рече: „Ми смо браћа једне мајке домовине, која нас једнаком духовном храном храни.“ Само кад би овако било, велимо ми, али у ствари је другчије, комуналне школе у крајини јасан су доказ. И још нешто имамо г. Месићу да примјетимо, а то је, што говорећи о историчким догађајима хотимице или нехотице није неспомену, да је и „Српска“ као и „Хрвацка“ крв за слободу и оружање тројне краљевине текла, него само „Хрвацка“, а српска зар није потоком проливана?!

Што се тиче гласања самога, то је с почетка врло уредно ишло, што би служило на част г. поджупану Ожеговићу као председнику изборном, да је и свршетак уредан био. Али при свршетку се г. поджупан отезао, јер по свој прилици увидео је да су Месићевци исцрпљени, а да Балтићевци имају још преко десет ину гласова, те ако сви гласали буду да ће Балтић добити већину, а дотле је Месић имао 106 гласова, Балтић пак 98. С тога се је нашао г. поджупан вредан, да диктира изборни записник у то време када ваља да се гласа. Записник се после прокламираног избора по закону саставља. Ово је знао г. поджупан, па је ипак иначе чинио, те су Балтићеви бирачи приморани били више од пол сахата чекати, да свој глас даду, и чекали би можда и дуже, да није г. Самуило Милер одрешито захтео да је рад гласати, и да га нико не смије присиљавати, да своје право не изврши. И тако гласаху још њих 11 за Балтића и један за Месића. Ово беше око ½1 и остало је тако до 1 сахата.

Да је било од стране Месићеваца ван пресије још и кортешовања, о том нема сумње. Многи католички свећеници дођоше чак из Крајине, да кортешују за Месића. Ту се наговарало, силом вукло, плаћало се од гласа 10 ф. — Особито се кортешовањем одликовао Штајнов син Ђула, загребачки универзитетлија, који немогавши испита положити, хтеде да се ректору тиме препоручи да до цели дође. Овај дечко и није бирач, па јавно и на очиглед г. поджупану кортешује, без да му је што примећено. И кад му је парох Лука Поповић рекао, да то не чини, и да је то безобразлук ако би и као бирач чинио, а камо ли још кад није бирач, усуди се он погрдним именима частити реченог пароха. Ово је чуо и г. поджупан, и у место да је то дере са биралишта отерао одма, остави га још ту са речима: „на биралишту догађа се свашта“. — Није се ни чудити напоследак, „какав отац такав и син“ и т. д. вели пословица. Чујте како кортешује стари Штајн. Он телеграфира Балтићу, да одступи од кандидатуре, јер ће пропасти, пошто Месић имаде 186 сигурних гласова. Балтић пошље речени телеграм поштом овамо у Пакрац једном пријатељу своме, и упитајел то истина? што му се наравно одговори да није.

Још и ово. Незнамо шта је мислио г. поджупан са речима: „*Овако је сад а други пут ћемо друкчије*“, када је Балтића прокламирао. Ми ћемо позорни на ово бити, и о овим речма размишљавати.

По прокламирању крену се Балтићеви бирачи уз бурно „живио“ у велику гостиону, где је опћи банкет био при ком се по обичају наздрављало.

За избор посланика у Дарувару одређен би 4. гавуст по нов. кал. дакле дан доцније него код нас. Из Пакраца беху многи гости, да виде даруварску слогу.

У почетку када тамо дођосмо, беше нам немило јер чусмо да ван г. Петра Забрдца познатог народњака нашег, који је кандидовао противу владиног кандидата дра К. Војновића, кандидује и Андрије Бусија, српски свећеник, но г. Бусија увидио је на брзо, да би ово цепање гласова шкодило само нашој ствари те је одступио у корист П. Забрдца. Тако уједињена наша странка крене се са сигурношћу победе на биралиште у двор грофа Јанковића. Овде је Војновићева странка 28 Mann hoch заједно за католичким свећенством чекала.

Гроф Јанковић као презес избора разложи у подужој беседи важност избора и позове присутне да одреде по закону кандидате и контролу што свећеник наш Плата Соларић и учини, предложивши, подпомогнут још петорицом, г. П. Забрдца.

Очекивасмо ово и од Војновићеве странке. Али у место овога одпоче неки католички поп Петар Павма, затуцани велико-Хрват говорити у корист Војновића, хвалећи га до неба, и што јесте и што није, и одричући г. Забрдцу могућност, да ће он тако заступати на сабору као Војновић, пошто је П. Забрдац Србин, а ово је хрватска земља, хрватски народ. Загреб је град Хрватске домовине, Загреб није Нови Сад, то ми Срби можемо у Нови Сад отићи и тамо себи бирати посланике а не овде у Хрватској.

Г. Забрдац рече у своме програму да и ако је Србин, да ће равноправно за све народности, за сву домовину у опће, савесно делати, али да као Србин неће онда скрштених руку стојати кад се буде о потребама нашима на сабору решавало.

За овим се пређе избору. Како од стране Војновића нехтедоше попови нити предложити њиховог кандидата, нити одредише контролу, то се одпочне гласање само на Забрдца.

Г. гроф Јанковић је врло лијепо руковао избором, на чему му хвала, али гласати није хтео.

У један сахат по подне прокламира гроф. Јанковић г. Петра Забрдца за посланика изабраног са 93 гласа од 123 који дођоше на биралиште.

Бурно „живео“ обзнани свима у Дарувару ову радосну вјест, а на лицу свакога могао си читати радост и весеље. После избора беше у Дарувару заједнички банкет на коме учествоваху до 150 особа.

Сутра дан у четвртак приредила је даруварска омладина у почаст своме новоизбраном посланику сјајну забаву са томболом и игранком, на којој учествоваше сав Дарувар и сви гости у даруварским купјелима без разлике вере и народности. — Живила слога пакрачког и даруварског опћинства.

НОВИ САД 2. августа. Са биралишта у Кулпину добисмо поуздану вест о резултату бирачког гласања. *Мудрић* добио је 514 гласова. *Димитријевић* 416. — *Кемењфи* адвокат у Н. Саду 128. Како фале 35 гласова па да буде апсолутна већина одгођен је нов избор за 25. август. За Кемењфија гласаше Срби: Пирошани и Ново-Шовљани. — Ст. Шовљани, Сент-Иванци, Буљкешани, Чебци и Нови Футог гласао је за Димитријевића. — За Мудрића гласао је Кисач, Петровац, Гложан и већина Кулпина, Стари Кер и Стари Футог. — За Димитријевића гласаше: Неца Грујић кнез, Клајић учитељ, Влашкалић бележник и Стефановић из Футога.

Ваља још приметити да је од Србаља на преко 200 гласало на Мудрића, и да је Словака тек половина из Петроваца дошло, да је дакле управо до њи кривица, што већ у први мах није постигнута већина за Мудрића коме је само још 16 гласова нестајало до апсолутне већине. По несумњамо да ће се сад Словаци и Срби боље потрудити, тим више што ће међутим и вршидба прећи. Срамота би било погазити образ и поштење, кварити слогу и договор међу Словацима и Србима у атар човеку који је као што је показао канижки избор могао у канижком срезу избран бити, и онде мађарском кандидату пут препречити, но који је предпоставио овде у кулпинском срезу послужити влади за маљ противу Словака и Србаља. Као што чујемо, Мудрић ће сад пред други избор доћи, а Срби ће од своје стране настојати, да му избор осигуран буде. Нека само Футог боље прегне па је победа сигурна, и други нека не оклевају.

— Јуче је епарх. школски одбор дијецезе бачке држао своју редовну седницу, председавао је подпредседник одбора Васа Пушибрк, присутни беху: др. Младен Јојкић, Светозар Савковић, Ђорђе Глибоњски, Арон Михајловић, референт Стеван В. Поповић и бележник Ј. Грујић. У овој седници, о којој ћемо у идућем броју опширнији извештај донети, закључено је, да се за 25. 26. и 27. авг. о. г. сазове овамо окружни учитељски збор, и у ту цел одређен је један одбор, за припрему дневнога реда, који ће се путем овога листа за времена објавити.

Горњих дана пре подне држаће епарх. шк. референат предавања о методичком поступку са новим мерама, физикалним апаратима и глобусом. Ради олакшица учитељима упутиће се општине, да им издаду путни трошак и дневницу од 1 ф. 20 н

— **Д. К.** (*Кад ваља да уведемо нову меру.*) Ништа није теже, него манути обичај, на који се кроз многе године научимо.

Ево и опет прилике, да се о том уверимо. Неће проћи неколико недеља, а мораћемо за навек оставити на страну мере, с којима до сада мерисмо, па се од сада служити другим, новим, непознатим, али због своји млоги и од сваког припов-

нати добри страна скоро од целог цивилизованог света примљеним мерама.

Неда се порећи, да је уважање нови мера великим тешкоћама скопчано, не само с тога, што многима система исти није позната, него поглавито с тога, што се многи туђе од света ново уведеног, бојећи се да га неће моћи сватити и научити, а то је само непоуздање у себе самога.

Нико неће имати више неприлика уважањем нови мера него трговци, и баш они, који су у непрестаном саобраћају са светом, они су позвати, већ самим тим одношајем наспрам публике, да јој покажу пут, којим ће савнати систему мера — да јој тако рећи буду учитељи.

А да би мом позиву одговорити могли, треба сви, још пре законом опредељеног времена — 1. јануара 1876 — да уведу у својим трговинама нове мере, као што је то већ учињено на многим местима домовине.

Најзгодније време за то било би сада, кад ни у једној трговини нема много посла, те сваки има доста времена да одношаје нове мере спрам старе изучи, цену своје робе згодно томе преиначи, и своје спомоћнике у томе утврди. А у јануару, кад послови свуд најбоље иду, једва ће моћи ко све то с таком предосторожношћу постићи, каква се изискује, да би се случајним неспоразумљењу и погрешкама при већој навали муштерија на пут стати могло, јер свака с правом може исти за с намером учињене држати, пошто предпоставља у сваком трговцу тачно знање новоуведене мере.

То су узроци, који заштевају, да се што пре уобичаје нове мере, па зато и не сумњамо, да ће сваки од г. г. трговаца увидети, да би добро било састати се на договор, на ком би се закључило, да се нове мере сада у најзгоднијем и најкраћем времену у живот приведу.

НОВИ САД 2. августа. Избор посланика у Тителу текао је у најбољем реду. Председник избора г. Петар Стојковић владао се како ваља по закону, и као при првом избору, тако и сад хвалио се са безпримерним поредком што је при избору владао и невиђеном трезвености бирача. У 5 сати био је избор свршен. Милетић од свију бирача до биралишта одпраћен, и у име њино од чурушког свештеника г. Вучерића поздрављен, захвали се бирачима на избору, и уједно ода јавно признање с њине присутном шајкашком посланичком првенцу дру Лази Костићу на том, што је са прегоревањем место уступио. У вече је пред кућом председника средњ. одбора, г. Т. Ђорђевића, где су бивши и садањи посланик на стану били, била бакљада где је протин капелан Мил. Папић Милетића поздравио, а Милетић се захвалио. У вече је била пријатељска задружна вечера, сутра дан Милетић вратио се преко Лока, Вилова, Каћа у Нови Сад. У своје време кад доспе походиће свој изборни срез.

-- Као што смо извештени, крал. табла решила је још крајем јула жалбу ђурђевчана, што су у Панчеву затворени. Решено је да се пусте на слободу и да се из слободе бране. Експедиција се међутим задржала на толико, да су исти ево и у време избора остали у затвору. Међутим ни то ни пресија политичне власти није застрашила ђурђевчане. Из ђурђева је гласало около 100 бирача на Милетића на противног око 30. Кнез ђурђевачки Стеван Доброслављев чинио је у ђурђеву покоре за које ће бити тужен, па ћемо видити, имали му суда. Он је у среду (8 дана пред избор) ноћу око по ноћи заношао са плајашима Марком Попићем и Младеном Шовљанским, и дерао скуће плакате народног кандидата. Тома Радишић са синови Милошем и Младеном ухватио ји је. Кад је Тоша Радишић солгабирову Николићу то тужио, овај место да је кнеза на одговор узео, претио је још тужиоцу. Исти кнез наредио је за уторак баш дан пре избора седницу у којој је хтео предузети разне потражице, што су од више недеља дана нагомилане, и поговарало се о затвору њи 40 бирача. Ови се разбегну по риту и на Дрварицу и оду ноћу на биралиште. Кнез даде двојицу затворити који су после избора пуштени. Осим тога кнез даде затворити жене неколицине од ти; тако жену Богдана Савданића, Милоша Павловића, и т. д. а кад су се мужеви вратили и њи затвори. Сад ће на нама бити ред да питамо: где смо ми? Дали у земљи уставности и законитости? Изићиће и то ко је кнезу за леђима.

Накнадно дознајемо, да је Николић солгабиров био у Надању са два своја момка и тамо с Пантом Сурдучким (ком је обећао, да ће сину му женидбену дозволу израдити) приморавао народ, да гласају за Надашког. Учитеља је хтео да затвори. Неке је људе бираче покупио на силу и одвео у Жабаљ, где су у његовом стану ноћили, и кад је њему воља дошла, морали се кренути за Тител на биралиште. Са два бивша кнеза — Пера Бекечки и Тоша Старчев — кортешовало се код људи тиме, што им се обећавало, да ће сви бити општинари ако за Надашког гласају.

— У овом листу већ је било спомена о изложби, што су је католички Немци овде у Н. Саду приредили, и која се 3 (15.) авг. отвара. У скупштини вар. представништва била је реч о томе, како овдашњи „Gewerbeverein“ није са србском занатлијском задругом у договор и свезу ступити хтео, како би изложба носила на себи зајиста варошки тип и значај, него је само јавио, да поједини занатлије Срби могу учествовати, али само, ако се *упишу* у „Gewerbeverein“ као чланови. Ово је била увреда и Србима, и србској занатлијској задрузи нанесена. Нека се ти наши названи „культурт-трегери“ блатом својим на нас бацају, колико хоће, ми држимо, да би Срби у Н. Саду и из окола сами себе понизили, и посрамили, кад не би игнорисали ту изложбу „Gewerbeverein-а“, кад јој се неби сасвим невешти чинили. Иначе би значило, и други образ пружити за пушку, и изложити се — подсмеху.

„Глас Црногорца“ у свом уводном чланку између осталога и ово вели:

„Што смо у прошлом листу предвиђели, то се већ догодило. Наша погранична племена, као Зубци, Бањани, Корјенићи, и Рудињани, који су још мирни гледаоци били, придружили су се сада устанку. Одатле се расплатио и раширио устанак и даље, управо до Таре. Колико је простора добио тијем устанак, снагом је два пута више ојачао.

Чете усташке, које су бројале по двадесетину људи нарасле су сада на стотине. Само Бањани поткријепили су их са две стотине јунака добро наоружаније и опремљеније, као што су вазда они. И из Црне Горе ускочили су и прискочили браћи у помоћ познати херцеговачки јунаци, а на име чувени јунак, херцеговачки војвода поп Богдан Зимонић и са Троглава, у срцу Херцеговине, развио је барјак устанка. И осим тога са свијех страна, где има ускока и настањеника херцеговачких и многи други добровољци долазе браћи у помоћ, да војују за њихово добро и да дјеле с њима муку јуначку. Устаници су сада прилично снабдевени оружјем и џебаном.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ“

Трст. 29. јула. Невесинци посјекоше 800 низама; толико рањено; Селим-паша рањен и заробљен. Требиње припада нама. Црна Гора под оружјем. Педесет браће Црногораца отпутова отуд данас вичући „живили кнезови **Никола** и **Милан!!**“ —

Дубровник 30. јула. Турци код Требиња ударише на манастир Дужи: после дугог боја срамно се повукоше; незна се колико је погинуло; прећерани су из Бисње, сва су села попаљена; наши добитци свуда; ма помоћи требају. —

Лозница. 1 августа Овога часа чусмо да је букнула буна у Вишеграду у Босни, који стоји опседнут. Пут Цариградски је пресечен. У Зворнику се Турцима раздаје барут.

Турски Бечеј 2. авг. Честитајући захваљујемо браћи Шајкашима што су дистрикту срамоту са образа спрали. Живили! Живио! **Бирачи врањевачки.**

Кастелнови. 2. августа. 7. сати у вече. Јуче жестока битка на Невесињу, Љубомиру и Љубошки. Опет поражени Турци. Око Требиња касабе затворени побеђени. Устанак планув свуда. Одушевлење велико. Добровољци стигли. Друзи одзовите се.!

НОВИЈЕ.

Дубровник 11. августа. Јучерашњи *испадај турске војске* из *Требиња* имао је поглавито ту сврху, да једној *колони с провијантом* пута прокрчи. Услед неког неспоразумљења није се кренула колона из Дубровника, због чега је испадај био без цели. Усташи, који су одбили турски *нападај* на *манастир Дужи*, изгубили су 40 људи. Поред свег тог задржали су своје позиције.

Цариград 11. августа. Како по потањим успесима турској војсци није пошло за руком да оконча *устанак у Херцеговини*, то је влада закључила, да предузме енергичне мере. Влада је телеграфисала јуче гувернеру босанском, да изашље одма сву војску којом располаже против устанка и осим тог су послали из *Цариграда два баталиона*.

Беч 12. августа. До сад се непотврђује ништа да се раширио устанак и у Албанији. Испадај из Требиња само су учинили турски варошани, који су обишли варош у далеком кругу, запалили села, усташе, којеју суј срели растерали и онда се у варош вратили. (?) војничка посада није учествовала.

„Винер Тагблат“ доноси телеграм, да *кнез Никола* долази у *Беч*.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

НОВА СРПСКА КЊИЖАРА
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМЕ САДУ,

препоручује српском читалачком свету своје добро и обилато стовариште српских нових књига научних, забавних и школских, које су изашле у нашим крајевима, или у Србији и т. д. за тим стовариште сваке врсте потребних тискарија, хартије, мастила и свеколикога осталог писаћег прибора.

Тачно извршиће сваку књижевну наруџбину, начином и ценом књижарском, за готово ил по наплати на пошти (per Nachnahme).

Прима пренумерацију на сваку српску, новооглашену књигу исто тако на сваку новоизашлу књигу ма које друге књижевности.

ШКОЛСКЕ ТИСКАРИЈЕ
ИЗРАЂЕНЕ ПО ПРОПИСУ ШКОЛСКИ НАРЕДАВА.

Главни школски записник; 48 табака. за 480 ученика, у платну тврдо повезан . . . 3 ф. 50 нов.
То исто у 96 табака, за 960 ученика, у платну тврдо повезан, ... 6 ф. — нов.
Исто у 192 таб. за 1920 ученика . . . . . 10 ф. 50 нов.
Главни школски дневник табак . . . . . — ф. 5 нов.

А. Местни школски искази о стању школа:

I. Број домова, душа, деце, и т. д. 2 ком. на таб.	3 новч.
II. Школске куће, намештаји, учила и т. д.	3 „
III. Учитељи и катихете	3 „
IV. О школској деци	3 „
V. О радњи учитеља и других	3 „
Школско имање, приходи и расходи . .	3 „
Белешке при испиту, два ком. на табаку	3 „
Школска сведочба, два комада на табаку	4 „

Могу се добити уз поштанско поузеће (Nachnahme) у **Српској нар. задруж. штампарији** у Новоме Саду.

ЗА ПОКЛОНЕ ДЕЦИ О ИСПИТИМА.

НЕКОЛИКО НАРОДНИХ ПЕСАМА
ЗА УЧЕЊЕ НА ИЗУСТ

(најновије допуњено издање)

ЦЕНА 10 НОВЧ.

може се добити у „српској народној задружној штампарији“ у Н. Саду. Ко поручи на више уз поштанско поузеће (Post-Nachnahme) имаће књига двбија рабат 15—20%.

НАША НОВА МЕРА
СА КОЛОРИРАТОМ СЛИКОМ СВИЈУ МЕРИЛА

од Пере Манојловића официра,

може се добити и поручити комад по 1 ф. 20 нов. у „српској народној задружној штампарији“ у Новоме Саду.

ИСРАВАК.

У 87. броју „Заставе“ подкрала се замашна штампарска погрешка на првој страни у четвртом стубцу, где стоји: „од којих је једна одржана у животу турским оружјем“, а треба да стоји: **руским**, што се овим исправља.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у трогразредној школи у месту Десци отвара се стечај до 24. августа о. г. по срп. календару.

Плата је осим слободног стана скопчаног са баштом, 400 ф. а. вр. у готовости, 4 ланца ораће земље и 6 хвати сламе за огрев школе и учитељског стана.

Компетенти имају инштрукране своје молбенице до горезначеног рока председништву црквено-школске општине послати.

У дужност учитеља спада и држање повторне школе, појање у цркви и вођење пера у црк. школ. седницама.

У Десци 20. јула 1875 год.

МИЛИВОЈ БОЖИН, 3—3 МИЛАН КРАЈОВАН,
подпредседник. парох и предс. црк. шк. општине.

СТЕЧАЈ.

На једно упражњено штипендијско место у заклади др. Ђорђа Пантелића, отвара се стечај до 25. августа о. г. Та штипендија износи годишње 210 ф. Компетовати могу ђаци из више гимназије више реалке и са университета, Срби православне вероисповеди. Рођаци пок. фундатора др. Ђ. Пантелића са једнаком квалификацијом имају преимућство. Компетенти ваља подписаном председнику да поднесу уз молбеницу 1. сведочбу да су здрави, 2. сведочбу сиромаштва, и 3. сведочбе од последња два школска стечаја.

У Земуну 29. јула 1875. 2—3

ВЕЉКО П. ПЕТРОВИЋ, А. Д. ЈОВАНОВИЋ,
перовођа председ. прав. срп. црк. општ.

ДОБРИХ ЦИГАЉА
С ЦИГЉАНЕ
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМ САДУ

може се добити ове године напечених по врло умереној цени.

Тако исто цигаља за патос, клинкер и за бунаре у обе величине.

Цене и робе може сваг видети и о ваљаности уверити се у *трговини браће М. Поповића* „код црвене руже“, где купци и упутнице добију. 1—

СТЕЧАЈ. 2—3

На упражњено парохијско место при свето николајевско цркви у Иригу овим се стечај отвара.

Просителји имају своје молбенице са нужним исправама снабдевене до 26. августа о. г. конзисторији овој поднети.

Из седнице консисторијалне у Карловци 29. јула 1875 држане. КОНЗИСТОРИЈА АРХИДИЈЕЦ. КАРЛОВАЧКЕ.

СТЕЧАЈ.

У Горњем Ковиљу упражњено је звање женскога учитеља са годишњом платом 300 фор. а. вр. и 24 ф. за дрва, слободан стан са баштом.

Просителји имају своје по закону инштруиране молбенице од првог публиковања стечаја, до 21. августа т. г. по старом прев. школској општини поднети.

У Горњем Ковиљу 22. јула 1875.

И. МАРКОВИЋ, ПЕТАР ПЕТРОВИЋ,
шк. управтелиј. 3—3 председник.

ОГЛАС.

Од стране господарственог уреда петроварадинске имовне общине даје се на знање, да ће се због издавања под закуп права за купљење овогодишњи шипарака у шумама поменуте имовне общине јавна дражба у писарни господарственог уреда 1. рујна (септембра) 1875 год. у 9 сати пријe подне одржавати.

Колико у ком лугу од прилике шипарки има, није процењено него се свакоме, који то право купити жели, оставља на вољи у шуми сам се осведочити, колико има шипарки

Сваки дражбеник има пријe почетка дражбе 10% од изкликне своте као пишманлука положити, а доставац има на пишманлук још заостатак на читаву закупну своту одмах допунити.

Је ли се дражба одобрава или не, решиће одбор још исти дан.

Писмене понуде примају се, ако су пријe почетка усмене дражбе приспеле и прописаним потребштинама снабдевене.

Поближи увјети могу се увидити у време званични часова сваки дан у писарни господарственог уреда у Митровици.

У Митровици 6. коловоза 1875.

2—3 ГОСПОДАРСТВЕНИ УРЕД.

2—3 **НОВО ОТВОРЕНА ПОМОДНА**

Мануфактурна трговина
Г. ГЕОРГИЈЕВИЋА

у Новоме Саду, потребује једног старијег и млађег спомоћника, једнога практиканта или шегрта.

Мануфактурна трговина
ПАВЛА БОГДАНОВИЋА

у Руми,

потребује једног спомоћника који одма ступити може. — 3—3

Мануфактурна трговина
ЈОВАНА ВУЈИЋА

у Иригу,

потребије доброг спомоћника, који може одма ступити. — 3—3

ЗАЈАМ коме треба на непокретна добра по 6% под најбољим условијама, нека се обрати само једном корес понденц-картом на **„Општи прометни завод у Сентомашу** (Sz Tamás).

ЗА ИСПУЊАВАЊЕ ШУПЉИХ ЗУВА.

нема бољега средства но што је ц. кр. дворског лекара дра Ј. Г. Попа у Бечу (Stadt, Bognergase Nr. 2.) пломба за зубе, коју свако себи лако и без бола у шупаљ зуб утиснути може, а та се са зубним остатком и деснима тако чврсто споји, да зуб од даљег кварења сачува, и бол утиша.

АНАТЕРИНСКО ЗУБНО ТЕСТО

од дра Ј. Г. Попа ц. кр. дворског лекара у Бечу, Stadt Bognergasse Nr. 2.

Овај препарат одржава свежину и чистоту даха, а служи и томе, да зуби чисто бели постану, да се не кваре, и крепи десни.

АНАТЕРИНСКА ВОДА ЗА УСТА

од дра Ј. Г. Попа, ц. кр. дворског лекара у Бечу чува зубе од утрњивања, лечи зубну бољу, неда да се око зуба камен нахвата, и уклања с места смрад из уста. С тога се као најбоље средство за чистоту уста и зуба онима препоручује, који намештене зубе или болесне десни имају. Раскламкани зуби овом се водом опет учврсте.

ДР. Ј. Г. ПОПА

Вегетабилни прашак за зубе

тако очисти зубе, да се дневним употребљавањем не само камен са зуба уклони, него да зуби бељи и нежнији постају. — Једна кутија стоји 63 н. а. вр. —

Депот у Н. Саду код апотекара Грозингера, Младена Максимовића, у трговини Љубе Стефановића, као и у свима апотекама парфимеријама у Угарској. 15—

ОБЈАВА.

Са обзиром на повољније новчане околности налази се

НОВОСАДСКИ НОВЧАНИ ЗАВОД НА ЗАЛОГУ
КАРЛА ЛЕВИНГЕРА

побуђен поштованој публици као и свима овдашњим и страним муштеријама јавити, да је од 1. августа камату са

2%

смањио.

У Новом Саду августа 1875. С поштовањем
1—3 **КАРЛ ЛЕВИНГЕР.**

Властник и одговорни уредник др. Свет. Милетић. Издавалац „Задруга за срп. народ. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.